

HIMMETA KYRKA

Sticklinge 11:1, Himmeta församling, Köpings kommun, Västmanlands län

BESKRIVNING

Kyrkomiljön

Himmeta är en flack dalgångsbygd kring Arbogaåns tillflöden, omgiven av småbruten skogsmark. Bebyggelsen ligger till en del ännu samlad i byar. Vid kyrkplatsen finns Himmeta folkskola från 1878, jämte senare uppförda skolhus, några bostadshus från 1960-talet, samt församlingshemmet från 1912. Öster om kyrkplatsen finns ett mindre område med lövskog. I väster och sydväst vidtar öppna åkrar och jordbruksbebyggelse.

Sedan 1770 har Himmeta kyrka haft spritputsade, gula fasader. Då tillkom även nuvarande kor, fönsterindelning och västportal. Tornspirans form och plåtbeklädnad är resultatet av en ombyggnad 1892. Digitalfoto Rolf Hammarskiöld

Församlingshemmet invigdes 1912, byggt efter ritningar upprättade av Emma (Emilia) Hallström, prostens A Hallströms maka. Hon hade hämtat inspiration från Köpings skyttepaviljong i Norsa, därav församlingshemmets lite udda exteriör. Digitalfoto Rolf Hammarskiöld

Kyrkoanläggningen

Kyrkogården är anlagd på ett långsträckt höjdparti och har formen av en långsträckt rektangel med kortsidorna i öst och väst. Huvudingången i norr är en stiglucka från 1909, rekonstruerad utifrån en medeltida föregångare. Stigluckans svartmålade järngrindar är enligt inskription smidda 1821. Grindarna i södra murens ingång går i samma stil, men är betydligt yngre, tillverkade 1960 av svetsare Herbert Pettersson i Rosenfors. Ytterligare en ingång med endast granitstolpar finns i nordöstra hörnet, vid ett uthus med spåntade panelfasader från början av 1900-talet.

Framför stigluckan fanns tidigare flera lindar, men dessa togs bort 1978 - Digitalfoto Rolf Hammarskiöld

Från kyrkans huvudingång sluttar kyrkogården mot väster. Innanför bogårdsmur och häckar står gamla ädellövträd med utvuxna kronor och en del rönnar. Samtliga gravområden är gräsbevuxna, två dessutom med planteringar av tujor och try. Gravplatserna ligger söder och väster om kyrkan, indelade i sex områden åtskilda av grusade gångar. Övervägande delen av vårdarna är omgivna av gräs, ett fåtal äldre har grusad yta med stenram.

Digitalfoto Rolf Hammarskiöld

I sydost finns en minneslund sedan 1988, omgiven av en måbärshäck. Där ligger även bårhuset från 1950, ritat av arkitekt Bernhard Schill. Det har stomme av lättbetongsten, stänkputsade fasader i beige nyans, dubbelport av fernissad ek och tak täckt med tegelprofilerad plåt. Senaste kyrkogårdsutvidgningen skedde 1900, ett reservområde lades till 1987.

Digitalfoto Rolf Hammarskiöld

Himmeta kyrka omfattar ett rektangulärt långhus, med kor i en avsmalnande, östlig utbyggnad, sakristia i norr samt västtorn. Murarna består mest av gråsten - tegel i muröppningar. Kyrkans sockel är spritputsad och avfärgad gråvit. Fasaderna är också spritputsade, avfärgade med järnvitriolhaltig, ljusgul kalkfärg. Hörn och muröppningar markeras med breda, slätputsade omfattningar. Dragjärn med synliga ankarslutar förekommer. I de rundbågiga fönsteröppningarna sitter snickerier med smidda beslag och täta spröjsverk, målade i en grågul linoljefärg. Solbänkarna är beslagna med svartmålad järnplåt. Sakristian har ett koppartäckt sadeltak och långhuset ett brutet tak, som övergår i ett halvvalmat över koret. Nocken mellan kor och långhus kröns av ett kors som varit skorsten. Tornets mur avsmalnar och kröns med en kopparklädd spira.

Sakristian fick 1977-78 en liten östlig utbyggnad för städutrymme och WC. Digitalfoton Rolf Hammarskiöld

Kyrkorummet är täckt med tre stjärnvalv på kraftiga väggpelare och över koret ett kupolvalv. Valvens och väggarnas putsytor är slätputsade, avfärgade i en gråvit, lätt flammig ton. Där medeltida muralmålningar kunnat spåras har de frilagts och restaurerats. Mest framträdande är kvadermålningen runt sakristians portal och de två avbildade apostlarna i bågen över densamma. På valvens slutstenar ses målade ansikten, vilka motsvarar de relieffigurer som förekommer i andra, samtida kyrkor. Pelarbaserna har dekorerats med cirklar och rutmönster.

Fönstren har inre bågar från 1908, vars stora rutor endast indelas med tvärposter som målats med grågrön oljefärg. Fönsterbänkarna är av slipad, glättad cement. I gångar, kor och mittgång ligger sedan 1908 skurat trägolv av kantade, skråspikade bräder. Lika gammal är den öppna bänkinredningen med ornerade gavlar i grågul nyans. Predikstolen i norr går i nyklassisk stil - 1853 - med sexsidig korg målad likadant som bänkinredningen och prydd med förgyllda bildhuggeriarbeten. På motstående sida finns en liten dopplats. Funten höjgs 1953 av sten från trakten och i fonden är ett medeltida altarskåp med enkla flygeldörrar.

Digitalfoton Rolf Hammarskiöld

Koret ligger tre steg ovanför kyrkorummet och upptas av en stor altarpupsats från 1788, liksom predikstolen med klassicistiska former. Altarets front består av hyvlat, marmorerat trä med kannelerade hörn och på framsidan en förgylld krans. Altarprydnaden är också marmorerad, har ett förgyllt kors med törnekrona som huvudmotiv och kröns av lammet med de sju inseglen. Framförvarande altarring är sluten och spegelindlad, ådrad i grågul nyans och med förgyllda lister. Knäfallen har stoppning av röd sjagg.

Orgelläktaren i väster är tillgänglig via en trappa från kyrkorummet. Orgeln byggdes 1857-58 av firman Åkerman & Setterquist.

Kort historik

Antagligen fick Himmeta sin stenkyrka på 1200-talet. Från början omfattade den ett rektangulärt långhus med smalare, kanske absidförsett kor, spåntäckt sadeltak samt eventuellt västtorn. Fönster fanns bara på den södra sidan. Inträde skedde genom en trång portal i södra sidans västra ände. Över det ursprungliga kyrkorummet var antagligen öppna takstolar. På 1300-talet utvidgades koret så att kyrkans plan blev helt rektangulär. Samtidigt blev sakristian utbyggd på norra sidan och möjligen tillkom tornet först nu. Under första hälften av 1400-talet dekorerades kyrkorummets väggar med kalkmålningar, varav fragment återstår. Valvslagning skedde under 1400-talets senare del, följt av ytterligare dekorationsmålning och anskaffandet av ett lokalt tillverkat altarskåp.

Det från början säkert låga tornet fick antagligen omkring 1600 en spetsig, spånklädd spira. Från 1637 finns uppgift om att dess spånbeklädnad förnyades, samtidigt som fasaderna lagades och vitlimmades.

Kyrktomten var länge ganska vattensjuk, med följderna att kyrkan drabbades av sättningar. Tidigaste uppgiften om detta är från biskopsvisitationen 1629, då yttertaket nyligen hade försetts med korsbjälkar för att inte belasta väggarna för mycket. Även tornet var instabilt och spiran förstärktes därför 1657. Dragjärn fälldes in i murarna runt dåvarande koret 1697-98.

Sedan följde en period utan reparationsåtgärder, därmed förfall. I en skrivelse till domkapitlet 1731 redovisades kyrkans största brister: Tornspirans bärande delar hade ruttnat, sakristians och vapenhusets tak borde byggas upp helt på nytt, långhusets norra mur föll ur och behövde stabiliseras med dragjärn. Dessutom befanns kyrkan vara väldigt mörk, eftersom den bara hade tre fönster på södra sidan. Vid större högtider räckte bänkplatserna inte till och den enda, trånga ingången var besvärande.

Etappvis fram till 1736 omlades yttertaken, murverken förstärktes med dragjärn, fasaderna lagades och vitlimmades åter. Den mer genomgripande förnyelse som önskats fick anstå till 1768. Då inleddes en om- och tillbyggnad som tycks ha varat i fyra år. Största förändringen var att ett helt nytt kor byggdes i en något smalare, östlig tillbyggnad med halvvalmat tak.

Samtidigt fick långhusets tak ny resning, i tidens anda med brutet fall. Södra sidans vapenhus revs och där tidigare varit ingång gjordes ett fönster. En ersättande västportal höggs upp i tornet och dessutom en ingång till koret. Två fönster höggs upp på den förut slutna norra sidan och södra sidans fönster förstörades till nuvarande omfång. Fasaderna spritputsades och är sedan dess gula. En skillnad mot idag var dock att sockeln avfärgades röd och att omfattningarna runt hörn, fönster och dörrar blev blåmarmorade på vitkalkad botten. I det förstörade kyrkorummet tillkom nya bänkrader och hela bänkinredningen blåmålades. Ett kupolvalv hade slagits över det nya koret, där ett altare murades med återanvändande av den gamla altarskivan. Det ersattes dock 1788 med nuvarande, mer påkostade altaruppsats, byggd av den i stiftet ofta anlitade bildhuggaren Jonas Holmin.

På 1850-talet anskaffades predikstol i nyklassisk stil och kyrkan fick sitt första orgelverk installerat uppe på västläktaren. 1868 övermålades den 1700-talsblå bänkinredningen med en tidsenligt gråvit ”pärlfärg”.

På långhusets tak skedde byte från spån till falsad plåt på 1880-talet, samtidigt som nuvarande fönstersnickerier insattes. Tornspiran byggdes om till nuvarande form och plåtkläddes 1892, efter ritningar av arkitekt H T Holmgren.

Nästa stora omgestaltning ägde rum 1908, efter arkitekt C A Ekholms handlingar. Då borttogs 1700-talets ingång till koret och istället gjordes där ytterligare en fönsteröppning. Nya fönstersnickerier sattes in överallt. Fasaderna avfärgades åter gula och sockeln röd, medan omfattningarna gjordes vita utan tidigare marmorering. I kyrkorummet blev valv och väggar skrapade i syfte att spåra bevarat medeltida kalkmåleri. De fragment som hittades blev frilagda och rekonstruerade utifrån bevarade fragment (Konservatorn C W Petterssons insats har kritiserats för att ha varit hårdhänt). Kyrkorummets tidigare golv revs upp, underliggande fyllning schaktades ur, undergolv av betong göts. Därpå lades de skurgolv som alltså finns kvar. 1700-talets slutna bänkkvarter ersattes med öppna bänkrader, målade med ljusgrön oljefärg. Även altarprydnaden, predikstol och läktarens barriär målades ljusgröna. En kamin installerades vid pelaren söder om altarringen. Röken leddes ut genom en skorsten utformad som ett kors, som finns kvar fast den inte längre tjänar som rökkanal.

Mer begränsad var 1954 års renovering, efter program av arkitekt H Thafvelin. Fasadernas gula färgsättning behölls, men sockeln ströks grå istället för tidigare tegelröd nyans. Korets fönster murades igen. Elektrisk värme installerades, kaminen kunde tas bort och istället inreddes en dopplats på kyrkorummets södra sida. Inredningssnickerierna ommålades i en mer gråaktig nyans än förut.

Vid den senaste stora upprustningen 1977-78 belades yttertaket med kopparplåt, sedan den tidigare järnplåten tjänat ut. Annars medförde åtgärderna denna gång inga större utseendemässiga förändringar.

Kulturhistorisk karakteristik och bedömning

Himmeta kyrka är av medeltida ursprung, vilket avspeglas i kyrkorummets stjärnvalv och återstående kalkmålningar. Mer påtaglig är dock 1768-72 års radikala ombyggnad, då kyrkan fick nuvarande fönsterindelning, västportal, brutet yttertak, samt kor i en avsmalnande, östlig utbyggnad. Sedan dess har fasaderna varit spritputsade och avfärgade i gul nyans. I förlängningen av korets utbyggnad tillkom 1788 den stora altaruppsatsen av marmorerat trä och åtskilliga förgyllda bildhuggeriarbeten.

På 1880-talet skedde övergången från spån- till plåttak och nuvarande yttre fönstersnickerier blev insatta. Den plåtklädda tornspiran byggdes 1892 och ersatte då 1600-talets spetsigare, spåntäckta spira som blivit svårt medfaren.

Vid C A Ekholms förnyelse 1908 frilades återstående medeltida kalkmålningar, vilka därpå rekonstruerades så kraftigt att de mer vittnar om sekelskiftets former och färger. Andra tidstypiska, bevarade avtryck från 1908 är kyrkorummets skurgolv och den öppna bänkinredningen med ornerade gavlar.

Inredningssnickeriernas nuvarande färgsättning består sedan förnyelse 1954. Då placerades det medeltida altarskåpet åter i kyrkorummet, på norra sidan i en nyinredd liten dopplats. Typiska exempel på den tidens estetik är dopfunten, skulpterad 1953, samt tillhörande matta.

Att särskilt tänka på i förvaltning och användning av kyrkan och kyrkomiljön:

- Kyrkans medeltida murverk och bevarade kalkmålningar är omistliga, liksom altarskåpet.
- Fasader och fönsterindelning består sedan en stor förnyelse 1768-72. Inför kommande yttre renovering bör underliggande puts- och kalkskikt undersökas. Utifrån äldre färgskikt och beskrivningen i 1780 års inventarium finns möjlighet att återgå till mer autentisk färgsättning av socklar och omfattningar.
- Altaruppsatsen från 1788 äger samband med korets utbyggnad tjugo år tidigare
- 1908 års bänkgavlar och skurgolv är viktiga för kyrkorummets historiska atmosfär
- Kulturhistoriskt värdefulla gravvårdar har klassats i läns museets dokumentation 1980.

Redaktionella uppgifter

Inventeringsperiod: 2005-10

Fältinventering: Rolf Hammarskiöld, Västerås stift

Kulturhistorisk karaktäristik och bedömning: Rolf Hammarskiöld, efter samråd med referensgrupp utsedd av Västerås stift

Rapportsammanställning: Rolf Hammarskiöld, Västerås stift

Rapporten färdigställd: 2006-04-12

Källor och litteratur

Otryckta källor

Riksantikvarieämbetets antikvarisk-topografiska arkiv (ATA):

- Ihrfors, Eric: *Westmannia sacra*, handskrift färdigställd 1899-1902, baserad på församlingsarkivens handlingar från äldsta tid fram till omkring 1900
- Brev från Sigurd Curman 19/7 1908
- Brev från inspektion 1908 av Anders Roland, Överintendentsämbetet
- Meddelat av konservator C W Pettersson i februari 1914
- Konserveringsrapport 1955-03-27
- Meddelande om bogårdsmuren 1958-05-22
- Rapport över byggnadsarbeten, ÅBAB i augusti 1979, Raä dnr 66/80

Riksarkivet (RA):

- Bildhuggare Jonas Holmins skrivelse till Överintendentsämbetet 4/7 1787

Västmanlands läns museums arkiv (VLM):

- Gravvårdsdokumentation 1990, redovisad i november 1990 av antikvarie Eiwor Sandberg

Västerås stifts arkiv (VS):

- Västerås domkapitel E IV a: 29a, brev till domkapitlet, skrivet 7/12 1731
- Västerås domkapitel E IV a: 29a, Specialvisitation 9/2 1735
- Västerås domkapitel E IV a: 29a, Protokoll från sockenstämma den 5/9 1756
- Västerås domkapitel E IV a: 29b, Protokoll från sockenstämma den 22/2 1767
- Västerås domkapitel E IV b; 37, visitation 2/8 1857
- Västerås domkapitel E IV b: 37, inventarium 1870
- Västerås domkapitel E IV b; 37, inventarium vid visitation den 24-25/9 1910
- Västerås domkapitel E IV b; 71, ämbetsberättelse 1934-48
- Västerås domkapitel F III A; 3, protokoll från biskopsvisitation den 6/3 1629
- Västerås domkapitel F III A, 6, protokoll från biskopsvisitation den 4/3 1637
- Västerås domkapitel F III a: 29, inventarium vid generalvisitation den 25/6 1780
- Västerås domkapitel F III a: 38, ämbetsberättelse vid biskopsvisitation den 1/6 1889

Litteratur

Boström, Erik: *Medeltida kalkmålningar i Västmanlands län – en inventering /Västmanlands museums årsskrift nr 62 - Västerås 1984/*

Grau, Olof: *Beskrifning öfver Wästmanland – Västerås 1904 (faksimil)*

Kilström, Bengt Ingmar: *Himmeta och Bro kyrkor - Västerås stifts kyrkoberivningskommitté 2000*

Sjögren, Josef: *Orgelverken i Västerås stift – En historisk översikt 1952, Nordiska museet/Stockholm 1952*

Timm, Eva: *Ur Himmeta hävder – Köping 1937*

Sammanställning av viktiga händelser för kyrkan, relaterade till källor

Årtal	Händelse	Kommentar	Upphovsman	Källa
1200-t	Nybyggnad	Då kyrkan uppfördes bestod den av ett långhus med portal i söder och ett smalare kor i öster. Fönster fanns bara på den södra sidan. Över kyrkorummet var sannolikt öppna takstolar.		ATA: Brev från Sigurd Curman 19/7 1908 Kilström, s 2
1300-t	Tillbyggnad Nybyggnad - sakristia	Kyrkan utvidgades till en större, rektangulär plan. I östra gaveln upptogs ett tvåkopplat fönster. Sakristian torde ha tillbyggt mot norr vid samma tid. Möjligen tillkom även tornets mur då.		Kilström, s 2
1400-1450	Arkitektur - bunden utsmyckning – måleri, interiör	Väggarna dekorerades med kalkmålningar, vilka avbildade apostlar. På norra sidan finns restaurerade fragment.		Boström, s 46
1450-1500	Valvslagning Arkitektur - bunden utsmyckning – måleri, interiör	Över kyrkorummet slogs tre stjärnvalv. De dekorerades med enkla, ”tidlösa” kalkmålningar, bland annat sexbladiga rosor i slutstenarna, målade reliefhuvuden och olika symboler. Pilastrarna dekorerades med rutmönster och cirklar.		Boström, s 46-48
1500 (ca)	Specifika inventarier – altarskåp	Altarskåp anskaffades, troligen lokalt tillverkat. Det fick Marie kröning som huvudmotiv, flankerat av S Martin av Tours till vänster och ärkebiskop Thomas av Canterbury till höger. I de båda flygelluckorna avbildades de tolv apostlarna.		Kilström, s 5
1629	Vård/underhåll – stomme	Yttertaket stabiliserades med korsbjälkar för att inte belasta väggarna för mycket. Norra sidans spåntäckning lades om och hela taket tjärades.		VS: F III A; 3, visitation 1629
1630	Fast inredning – predikstol	En predikstol tillverkades och målades samma år med blågrå marmorering. Ett fragment av denna predikstol har bevarats till våra dagar.		VS: F III A; 6, visitation 1637 Timm, s 6
1632	Specifika inventarier – altarskåp	Altarskåpet restaurerades		Timm, s 5 Inskription
1637	Vård/underhåll – exteriör	Kyrkans fasader lagades och vitlimmades Tornets spets spånkläddes på nytt och tjärades Läktare tillkom		VS: F III A; 6, visitation 1637
1642	Fast inredning – altare	Altare byggdes invid korets östra mur		ATA: Ihrfors, s 1260 Timm, s 3
1649	Specifika inventarier – dopfont	Ny funt anskaffades		ATA: Ihrfors, s 1260 Timm, s 3
1654	Ändring – ombyggnad, port	En dubbel järndörr med lås av järn insattes mot sakristian. Kvadermålning ströks på portalen runt dörren.		ATA: Ihrfors, s 1260 Timm, s 3
1655	Ändring – ombyggnad, interiör	En plattform av bräder byggdes i tornet för att lättare komma fram till kyrkklockorna. Kyrkobalkarna runt kyrkogården murades upp på nytt, bräd- och spånslogs.		ATA: Ihrfors, s 1260 Timm, s 3

Årtal	Händelse	Kommentar	Upphovsman	Källa
1657	Vård/underhåll – stomme	Tornet var instabilt. Stabiliserande bjälkar infördes därför och spån slogs på. Tornet fick ny kröning bestående av stort kors med 5 stora knoppar, en hane av koppar med dubbel förtenning. Tornets fasader rappades på nytt och vitlimmades Långhusets södra takfall spånslogs. Kyrkorummets golv, sakristigolv och koret upphöjdes 2½ alnar och belades med nytt tegel.		ATA: Ihrfors, s 1261 Timm, s 3
1668	Fast inredning – bänkinredning	Nya stolar byggdes på både manfolks- och kvinnosidan.		ATA: Ihrfors, s 1261 Timm, s 3
1669	Vård/underhåll - stomme	Samtliga yttertak tjärades. ”En järnstång slogs utåt hjärtstocken, som hackespiken skamfårat.”		Timm, s 3
1670	Vård/underhåll - stomme	Norra strävpelaren utanför kyrkan utvidgades, uppmurades och spånslogs.		Timm, s 3
1694		Kung Carl XI beviljade rikskollekt för reparationer på Himmeta kyrka. De kom att genomföras åren 1697-98		Grau, s 357 Timm, s 3
1697	Vård/underhåll - stomme	Högekorets murar befastes med järnstänger och ankare		ATA: Ihrfors, s 1262
1698	Vård/underhåll – exteriör	Kyrkans fasader lagades och avfärgades vita		ATA: Ihrfors, s 1263
1707	Vård/underhåll - stomme	Fasaderna lagades runt fönstren Kyrkans mittgång jämnades med tegel		ATA: Ihrfors, s 1263
1731	Äldre kulturhistorisk inventering	Prosten Petrus Lampa redovisade kyrkans bristfälligheter i brev till domkapitlet. Han konstaterade att kyrkans underhåll var starkt eftersatt. Tornspiran läckte in vatten så att stommen ruttnat. Sakristians och vapenhusens tak var i så dåligt skick att de borde rivras och byggas upp på nytt. Långhusets norra mur föll ur i västra delen och borde därför stabiliseras med dragjärn. Dessutom befanns kyrkan vara väldigt mörk, eftersom då bara fanns tre fönster, alla på södra sidan. Att bara en trång ingång fanns, i västra änden på södra sidan, gjorde att det gick långsamt till när folket skulle ut ifrån gudstjänsten, med risk för olyckor vid plötslig utrymning.		VS: E IV a: 29a, brev skrivet 7/12 1731
1734-36	Vård/underhåll - stomme	Större reparation inleddes den 7/6 1734: Tornspirans stomme förstärktes och spiran kläddes med nya spån. Sakristians och vapenhusets tak lagades. Strävpelaren på dåvarande östra gaveln lagades Yttertak och ingångsdörrar becktjärades. Fasaderna rappades och vitlimmades valven i kyrkorummet förstärktes med järnankare (kornett Johan Öhrnberg hade lämnat ett större bidrag till arbetena)		VS: E IV a: 29a Special - visitation 9/2 1735 ATA: Ihrfors, s 1264-65
1756	Äldre kulturhistorisk inventering	Vid allmän stämma i Himmeta den 5/9 1756 diskuterades kyrkobyggnadens brister. Östra gavelmuren var rämnad och befarades stjälpas ur. Murmästare Jöns Berg skulle anlitas för att göra en grundligare besiktning.		VS: E IV a: 29a, protokolls - utdrag

Årtal	Händelse	Kommentar	Upphovsman	Källa
1767	Äldre kulturhistorisk inventering	Vid allmän sockenstämma den 22/2 1767 redogjorde murmästare Lindberg, Arboga, för vilka reparationsbehov som förelåg på kyrkan och materialåtgång. Han menade att det gick att bygga vidare på befintliga murar (rivning hade tydligen ställts ifråga)		VS: E IV a: 29b Utdrag från protokoll
1768-72	Nybyggnad – kor Ändring – ombyggnad, tak, fönster, exteriör Rivning Valvslagning Fast inredning – altare, bänkinredning	Stor om- och tillbyggnad; Nytt kor byggdes ut öster om långhuset och täcktes med ett valmat tak. Långhuset fick ny takresning, med brutet fall Två nya fönster högs upp på norra sidan och två på den södra. Nya fönster med inre och yttre bågar insattes Södra sidans vapenhus revs och där tidigare varit ingång gjordes ett fönster En ny ingång på södra sidan togs upp ungefär mittemot dörren till sakristian i norr En västportal togs upp i tornet Fasaderna spritputsades och avfärgades gula, sockeln avfärgades röd, omfattningar runt hörn, fönster och dörrar vitlimmades och blåmarmorades. Över det nya koret slogs ett kupolvalv Ett nytt altare murades, med återanvändande av den tidigare altarskivan Utrymme för nattvardsvin gjordes i altarets mur. Åtta nya bänkrader tillkom och hela bänkinredningen målades blå I sakristian lades nytt trägolv, nya skåp tillkom och spisel murades	Murmästare Lindberg, Arboga	VS: F III a: 29, inventarium 1780
1788	Fast inredning – altaruppsats	Ny altaruppsats kom på plats, byggd i marmorerat trä med rikt förgyllda sniderier. Stilen är klassicistisk, med kors, törnekrona och strålar som huvudmotiv. Upptill kröntes uppsatsen av Lammet med de sju inseglen. Den tidigare altarbordsskivan lades ned i golvet.	Ritning Ö I Ä Bildhuggare Jonas Holmin	RA: Skrivelse till Över-intendentsämbetet 4/7 1787 Kilström, s 4
1853	Fast inredning – predikstol	Ny predikstol kom på plats, vitmålad och med rik förgyllning och takhimmel	A G Fahlström	VS: E IV b; 37, visitation 2/8 1857
1855	Fast inredning – altare	Altaret och altarringen renoverades		VS: E IV b; 37, visitation 2/8 1857
1857-58	Fast inredning – orgel	6-stämmigt orgelverk blev uppsatt på västra läktaren	E A Setterquist	Sjögren, s 139
1868	Ändring – ombyggnad, golv	Nytt brädgolv blev inlagt i hela kyrkan Bänkinredningen målades gråvit ("pärlfärg") från att ha varit blå Glasad dörr sattes in mellan kyrkorum och torn.		VS: E IV b: 37, inventarium 1870
1880-t	Ändring – ombyggnad, fönster och tak	Långhusets tak reparerades och belades med falsad plåt som ströks med svart oljefärg (istället för tidigare spåntäckning). Dagens fönstersnickerier blev insatta.		VS: F III a: visitation 1/6 1889
1892	Ändring – ombyggnad, torn	Tornets spåntäckning borttogs och istället lades galvaniserad plåt. Samtidigt ändrades spirans form något. I de åtta ljudöppningarna sattes nya luckor.	Arkitekt H T Holmgren	VS: E 4 b; 37, visitation 1910

Årtal	Händelse	Kommentar	Upphovsman	Källa
1906	Ritning godkänd	Förslagsritning till ombyggnad blev i nåder gillad av Överintendentsämbetet den 21/9 1906	Arkitekt C A Ekholm	VS: E 4 b; 37, visitation 1910
1908	Ändring – ombyggnad, fönster, golv Vård/underhåll – exteriör Teknisk installation - värme	Stor omgestaltning; Södra sidans ingång igensattes och istället gjordes där ytterligare ett fönster Fasaderna avfärgades i rödgul nyans, sockeln i rödaktig (kalkfärg pigmenterad med malt tegel). Sakristians tak fick ny resning och täcktes med järnplåt Nytt fönster togs upp i sakristian Kyrkorummets tidigare golv revs upp och underliggande fyllning schaktades ur Undergolv av betong göts och ströks med svart mastix. Nya brädgolv lades ut. Medeltida målningar som skrapats fram blev hårt restaurerade – snarare rekonstruerade utifrån bevarade fragment. Draperimålning över altaret restaurerades I korets valv anbragtes en rosett Öppen bänkinredning byggdes och målades med ljusgrön oljefärg Läktarens barriär målades ljusgrön Nya trappor byggdes från kyrkorummet till läktaren Predikstol och altarprydnad målades med ljusgrön oljefärg och förgylldes Stor kamin (Bolinder) installerades vid pelaren söder om altarringen. Röken leddes ut genom en skorsten utformad som ett kors. I vapenhuset borttogs tidigare läktartrappor, kalkstensgolv lades, tak och väggar avfärgades ljusgula.	Arkitekt C A Ekholm Byggmästare J Hagman Konservator C W Pettersson	ATA: Inspektion av Anders Roland, Överintendent s ämbetet Meddelat av C W Pettersson i februari 1914 Ritningar VS: E IV b; 37, visitation 1910 Boström, s 44-48
1909	Ändring – kyrkogård	Kyrktoftens medeltida bogårdsmur med två stigluckor revs och ersattes med nuvarande. Stigluckan som byggdes på norra sidan utformades som en rekonstruktion av den föregående.		Kilström, s 13
1942	Arkitektur - bunden utsmyckning – måleri, interiör	Valv och väggar vitkalkades, de gamla målningarna bättrades med färg ”på ett synnerligen brutalt sätt” (Byggnadsstyrelsens tillstånd hade inte inhämtats.)		ATA: rapport från Sven A Söderholm 3/8-1943
1943	Fast inredning – orgel	Orgelverket blev fullständigt ombyggt	Orgelbyggare A Magnusson	Sjögren, s 139
1947	Teknisk installation – el	Elektrisk värmeanläggning infördes Elektrisk belysning installerades		E IV b; 71, ämbetsberättelse 1934-48
1953	Specifika inventarier – dopfont	Ny dopfont invigdes, tillverkad av granit från orten, efter donation av lärarinnan Alma Wägander.	Konstnär Erik Sand, Strängnäs	VLT 1953-11-30

Årtal	Händelse	Kommentar	Upphovsman	Källa
1954	Vård/underhåll – exteriör Arkitektur - bunden utsmyckning – måleri, interiör Ändring – ombyggnad, fönster	Fasaderna lagades och avfärgades. Därvid ströks sockeln med en mörkt grå cementfärg, istället för tidigare röd. Valvdekorationer påstrukna 1942 borttogs, medeltida målningar restaurerades av konservator. Retuschering skedde med kalkvatten och kaseinlösning. Väggarna i övrigt patenterades med mager oljefärg och målades med limfärg Korfönstret igenmurades På södra sidan nedanför koret iordningställdes dopplats Övriga fönster försågs med nya inre bågar Elektriska värmesystemet förnyades Altarskåpet rengjordes och retuscherades Det förnyade kyrkorummet återinvigdes söndagen den 12/12 1954	Arkitekt H Tafvelin Konservator Sven Dahlén och Börje Heimansson Målare Alvar Johansson, Himmeta	VS: E V a: 12, ämbetsberättelse 1948-55 ATA: Konserverings rapport 1955-03-27 VLT 1954-12-13, 1954-08-24
1958	Ändring – kyrkogård	Bogårdsmuren blev omlagd	Kyrkogårds - tjänst, Örebro	ATA: meddelande 1958-05-22
1977-1978	Ändring – ombyggnad, tak Vård/underhåll – exteriör, stomme	Större upprustning 1977-09-01 – 1978-10-22: Yttertaket belades med kopparplåt (istället för tidigare järnplåt, lagd 1892 och 1908) Långhusets takstolar förstärktes Fasaderna lagades och avfärgades med kalkfärg som tillsattes järnvitriol till rödgul nyans. Alla cementlagningar borttogs Sockeln ströks med grå cementfärg Dränering lades kring kyrkan, varvid grundmuren under mark var frilagd Valven över kyrkorum, sakristia och vapenhus isolerades med cellulosafiber Kyrkorummets väggar rengjordes från närmast föregående uppstrukna limfärg, för återgång till kalkfärg Altarskåpet restaurerades I sakristian lades tegelgolv (ersatte tidigare trägolv) I anslutning till sakristian gjordes en östlig utbyggnad för WC och städutrymme	Arkitekt Börje Ryström Entreprenör: Knut Åkesson, ÅBAB Konservator Mathias Pehrson	ATA: Rapport över byggnadsarbeten, ÅBAB i augusti 1979, Raå dnr 66/80 VLM: Byggnadsprotokoll våren 1978 Neg B - 9566 VN 1978-11-02
1998	Vård/underhåll - exteriör	Fönstren renoverades och ommålades då i en grågul nyans.		VLM rapport